

Συμβουλευτική Ποιμαντική μέσω Διαδικτύου

Η συμβουλευτική ποιμαντική είναι ένα από τα κύρια μελήματα του ιερέως. Ζούμε σε μία εποχή που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως εποχή της γνώσης, της πληροφορίας, της ταχύτατης εξέλιξης των φυσικών επιστημών και της τεχνολογίας, της αμφισβήτησης παγιωμένων κοινωνικών δομών και αξιών. Μέρος της εποχής αυτής και μάλιστα ένας από τους κύριους διαμορφωτές της είναι το Διαδίκτυο, η ένωση όλων των προσωπικών υπολογιστών του κόσμου σε μία παγκόσμια κοινότητα, η οποία μπορεί να επικοινωνεί και να ανταλλάσει γνώση και απόψεις εν ριπή οφθαλμού. Πως διαμορφώνεται η συμβουλευτική ποιμαντική διακονία του ιερέως στις νέες αυτές συνθήκες;

Το διαδίκτυο υπάρχει εδώ και δεκαετίες, όμως άρχισε να γίνεται τμήμα της καθημερινότητάς μας πριν από μόνο μία δεκαετία, με τη δημιουργία του παγκόσμιου ιστού (αυτό που αποκαλούμε απλά Web –ιστός). Ακόμη πιο γνωστό και χρήσιμο το διαδίκτυο έγινε τα τελευταία 2-3 χρόνια, κατά τα οποία, με την προώθηση της ευρυζωνικότητας (δηλαδή της ταχείας και μόνιμης σύνδεσης στο διαδίκτυο, αυτό που σήμερα αποκαλούμε ADSL) το διαδίκτυο έχει μπει στην πλειονότητα των Ελληνικών νοικοκυριών. Η πλειονότητα των νέων ανθρώπων έχουν με κάποιο τρόπο, είτε μέσω του σπιτιού τους, είτε μέσω του σχολείου, είτε μέσω κάποιου φίλου, πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Πριν αναπτύξουμε την ουσία του θέματός μας, είναι εξαιρετικά χρήσιμο να προσπαθήσουμε σύντομα να διαπιστώσουμε ποια είναι η ταυτότητα του χρήστη του διαδικτύου, ποιος περίπου είναι ο άνθρωπος που θα συναντήσουμε μέσα σε αυτό. Σύμφωνα με τις στατιστικές, ο άνθρωπος αυτός είναι νέος ή μέσης ηλικίας, με μέσο εισόδημα και συνήθως ικανοποιητική μόρφωση. Όσο περνάει ο καιρός, όμως, και το διαδίκτυο διαδίδεται περισσότερο, τόσο άνθρωποι όλων των ηλικιών και επιπέδων μόρφωσης γίνονται χρήστες του. Ομολογουμένως και χωρίς αμφιβολία ο ποιμένας ο οποίος χρησιμοποιεί το διαδίκτυο και προτίθεται να ασκήσει την συμβουλευτική ποιμαντική του διακονία μέσω αυτού έχει να αντιμετωπίσει, τουλάχιστον μέχρι σήμερα, ένα ποίμνιο κατά τι διαφορετικό από το σύνηθες ποίμνιο της ενορίας του, αλλά κυρίως ένα ποίμνιο που μοιράζεται μία συγκεκριμένη κουλτούρα, την κουλτούρα του χρήστη του διαδικτύου. Άρα, ο ποιμένας θα πρέπει να προσπαθήσει να αποκωδικοποιήσει αυτή την κουλτούρα, ώστε να μπορέσει να ασκήσει την συμβουλευτική ποιμαντική με επιτυχία, προς δόξα του Θεού και ωφέλεια των ανθρώπων.

Οι τρόποι με τους οποίους ο ιερέας προσεγγίζει τους ανθρώπους μέσω του διαδικτύου είναι τρεις:

1. Ενεργά, προκαλώντας ο ίδιος συζητήσεις, σχολιάζοντας την επικαιρότητα, αναπτύσσοντας θέματα προς πνευματική οικοδομή, θεολογικά.
2. Παρακολουθώντας συζητήσεις και απόψεις, επεμβαίνοντας και δίνοντας την ορθόδοξη άποψη σε αυτές, ακόμη και σε συζητήσεις που δεν είναι καθαρά θεολογικές ή με εκκλησιαστικό ενδιαφέρον ή τα μέλη τους δεν φαίνεται ότι ενδιαφέρονται απευθείας για την άποψη της Ορθόδοξης Εκκλησίας.
3. Περιμένοντας να δεχθεί προσωπικά ερωτήσεις και προβληματισμούς, στους οποίους θα κληθεί να δώσει απαντήσεις και λύσεις.

Φυσικά, ένας ιερέας διαπιστώνει πως όλα αυτά δεν διαφέρουν και πολύ από όσα έχει συνηθίσει εκτός του διαδικτύου. Όμως, για να τα επιτύχει όλα αυτά εντός του διαδικτύου θα πρέπει να αναπτύξει συγκεκριμένες δεξιότητες. Οι νέοι χώροι που ο ποιμένας θα ασκήσει τη συμβουλευτική ποιμαντική διακονία του λέγονται ιστοσελίδα (web page) και διαδικτυακό ημερολόγιο (blog).

Η ιστοσελίδα είναι μία στατική σελίδα, με την έννοια ότι οι αναγνώστες της δεν έχουν δυνατότητα παρέμβασης. Σε αυτή μπορούν να αναπτυχθούν και να προβληθούν θέσεις και απόψεις. Είναι αναμφισβήτητα ένα χρήσιμο μέσο. Αν και είναι σχετικά δύσκολο τεχνικά ένας ιερέας να μπορεί να στήσει μία τέτοια ιστοσελίδα, θα ήταν ευχής έργο να φτιάξει μία. Ιστοσελίδες έχουν όλες οι Ιερές Μητροπόλεις της Ελλάδας, τα Πατριαρχεία και οι Αρχιεπισκοπές αλλά και πολλές ενορίες και μεμονωμένοι ιερείς.

Αντιθέτως, το διαδικτυακό ημερολόγιο (blog) είναι ένας κατεξοχήν χώρος συζήτησης, στον οποίο οι αναγνώστες μπορούν να συμμετέχουν και να απαντούν, να διαλέγονται και να συνθέτουν επιχειρήματα πάνω στα θέματα που επιλέγει αυτός που κατέχει το blog, εν προκειμένω ο ιερέας. Μέσω αυτών ο ποιμένας μπορεί να ασκεί τη συμβουλευτική ποιμαντική με τον τρόπο που την ασκεί στις ομάδες νέων, τις νεανικές συντροφικές των ενοριών ή στα κηρύγματα μεγαλύτερων ηλικιών, όπου αναπτύσσεται ένα θέμα και κατόπιν ακολουθεί διάλογος. Μόνο που στο διαδίκτυο οι διάλογοι και οι ποιμαντικές συμβουλές που διατυπώνονται είναι δημόσιες, με κοινό και αποδέκτη ολόκληρο τον κόσμο, αλλά και μόνιμες, καθώς είναι γραπτές. Αυτές οι τελευταίες παράμετροι δίνουν μία ιδιαίτερη βαρύτητα σε αυτές, καθώς συγχωρούνται λιγότερες παραλείψεις, λανθασμένες φρασεολογίες ή υπερβολές.

Εκεί όμως που πραγματικά ξεδιπλώνεται η ψυχή του ανθρώπου και αναζητά με αγωνία λύσεις στα υπαρξιακά και τα καθημερινά του προβλήματα είναι στο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο, το e-mail. Τα e-mail είναι προσωπικά μηνύματα, τα οποία αναγινώσκουν και γνωρίζουν μόνο ο αποστολέας και ο παραλήπτης τους. Με αυτά, μακριά από τα βλέμματα του κόσμου, μπορούν να συζητηθούν μύχια προβλήματα και πνευματικές αναζητήσεις, μεταξύ του πνευματικού ποιμένος και του ανθρώπου που

τον αναζητά, εν είδη μίας άτυπης (το τονίζω αυτό) εξομολόγησης. Εκεί είναι η κύρια δράση της συμβουλευτικής ποιμαντικής μέσω του διαδικτύου. Όλες οι δράσεις που προαναφέρθηκαν είναι απαραίτητες για τον ευαγγελισμό των ανθρώπων, ώστε αυτοί να εκτεθούν στα κατάλληλα ερεθίσματα και να αρχίσουν να αναζητούν στην αυθεντία της Ορθοδόξου Εκκλησίας λύσεις στα προβλήματά τους, όμως η σωτηρία των ψυχών ξεκινά όταν οι αναζητήσεις και οι προβληματισμοί γίνονται προσωπικοί και ο άνθρωπος διαλέγεται με τον πνευματικό του ποιμένα.

Τι είναι αυτό που θα κάνει μία ψυχή να αναζητήσει στο διαδικτυο συμβουλές για τα καθημερινά αλλά και τα μεταφυσικά προβλήματά του; Το διαδικτυο έχει δύο σοβαρά πλεονεκτήματα για μία ψυχή που αδυνατεί, που δεν ξέρει πως να παρουσιαστεί ενώπιον του Θεού και του πνευματικού. Την ανωνυμία αλλά και την έλλειψη της εικόνας, δηλαδή του προσώπου. Θα μπορούσε κανείς να επισκεφθεί έναν πνευματικό που δεν τον γνωρίζει, άρα την ανωνυμία θα μπορούσε να την εξασφαλίσει κανείς και εκτός διαδικτύου. Εκτός διαδικτύου, όμως, δεν μπορεί παρά να έχει προσωπική επαφή, κάτι που αναλόγως της φύσεως του προβλήματος που ο άνθρωπος θέλει να διατυπώσει, δημιουργεί συστολή, ίσως ντροπή.

Είναι φυσιολογική μία τέτοια συμπεριφορά ενός ανθρώπου; Είναι ορθόδοξη μία ποιμαντική προσέγγισή του υπό τέτοιους όρους; Το βέβαιον είναι πως η συμπεριφορά του ανθρώπου είναι φυσιολογική – ή σωστότερα δικαιολογημένη – ειδικά μέσα στα πλαίσια και την κουλτούρα του διαδικτύου. Μην ξεχνούμε πως κατ' εξοχήν οι νέοι μας είναι άνθρωποι οι οποίοι πλέον έχουν μεγαλώσει και ανατραφεί μέσα σε αυτή την κουλτούρα της επικοινωνίας μέσω μηνυμάτων από το κινητό τους τηλέφωνο, στο chatting (τις κουβεντούλες) μέσω διαδικτύου με γνωστούς και άγνωστους ανθρώπους, στη δημιουργία ηλεκτρονικών κοινωνιών μέσα σε ηλεκτρονικούς ιστούς κοινωνικής δικτύωσης (όπως το Facebook με τους εκατομμύρια χρήστες του). Τι οξύμωρο σχήμα!: Ήδη δημιουργούνται κοινωνίες στις οποίες τα μέλη τους δεν έχουν προσωπική επαφή, δεν γνωρίζουν το πρόσωπο, δεν έχουν αγγίξει το χέρι αυτού με τον οποίον συναναστρέφονται. Δεν είναι τυχαίο ότι αποκαλέσαμε αυτή τη γενιά ως «γενιά του αντίχειρα», γιατί με μεγάλη ταχύτητα χειρίζονται αυτό το δάκτυλό τους για να στέλνουν μηνύματα με τα κινητά τους τηλέφωνα αλλά και τους υπολογιστές τους.

Όλο και πιο συχνά οι ποιμένες διαπιστώνουν πως οι άνθρωποι πλέον δυσκολεύονται να εκφράσουν τα συναισθήματά τους, δυσκολεύονται να ολοκληρώσουν σκέψεις σε βάθος. Διερωτώμαι: μήπως μία από τις αιτίες γι' αυτό είναι και αυτή η νέα κουλτούρα, που επιβάλει την απρόσωπη, σύντομη, εκ του προχείρου και συχνά ακαταλαβίστικη για τους πολλούς επικοινωνία με σύμβολα και συντετμημένες λέξεις; Ο ιερέας που επιθυμεί να ασκήσει τη συμβουλευτική ποιμαντική μέσω του διαδικτύου πρέπει να γνωρίζει καλά πως και αυτά που γράφει αυτός αλλά και αυτά που γράφει ο συνομιλητής του είναι λέξεις αποτυπωμένες σε μία οθόνη, χωρίς τόνο

φωνής, χωρίς κινήσεις του προσώπου και του σώματος, κάτι που κάνει την έκφραση των συναισθημάτων και την επικοινωνία ακόμη πιο δύσκολη. Έτσι έχουν μάθει να επικοινωνούν, σε μεγάλο βαθμό, οι νέοι μας σήμερα, αυτή είναι η κουλτούρα της σύγχρονης επικοινωνίας: Ταχύτητα, αμεσότητα και εν πολλοίς ελαφρότητα και προχειρότητα. Πόσοι όμως αντιλαμβάνονται τα προβλήματα που δημιουργεί η διαρκής έλλειψη της θέας του προσώπου του συνομιλητή;

Ο ιερέας, λοιπόν, δεν μπορεί να μείνει έξω από αυτή τη διαδικασία. Πρέπει να λάβει υπόψη του τα γεγονότα και να σπεύσει να δράσει μέσα σε αυτό το πλαίσιο. Δεν θα ήθελα να φανεί πως προάγεται μέσω του διαδικτύου μία δυτικίστικη αντίληψη περί της εξομολόγησης, που το ξύλινο δωματάκι του ρωμαιοκαθολικού εξομολογητηρίου υποκαθιστά το πληκτρολόγιο και η οθόνη. Αντιθέτως η Ορθόδοξη Θεολογία επιβάλλει την κατά πρόσωπο επικοινωνία. Επιβάλλει, όμως, και τη μεταχείριση κάθε θεοφιλούς τρόπου ώστε ο ποιμήν να προσεγγίσει τον ποιμενόμενο.

Ο ιερέας πρέπει να μάθει να είναι συνεπής και ταχύς. Πρέπει να γίνει μέλος της διαδικτυακής κοινότητας, άρα θα πρέπει να μάθει να ενημερώνεται και να επικοινωνεί τακτικά και άμεσα. Στο διαδίκτυο «δεν συγχωρούνται» μεγάλες καθυστερήσεις. Αυτός που αποστέλλει ένα μήνυμα περιμένει απάντηση σε εύλογο διάστημα, το οποίο στις συνήθεις διαδικτυακές κοινότητες με τα πολλά μέλη είναι συνήθως μερικά λεπτά ή μερικές ώρες. Μπορεί ένας ορθόδοξος ιερέας να τις ανταγωνιστεί; Φυσικά όχι, δεν μπορεί ένας ιερέας να παραμελήσει τα υπόλοιπα λειτουργικά και ποιμαντικά του καθήκοντα, πρέπει όμως να γνωρίζει ότι τουλάχιστον άπαξ της ημέρας θα πρέπει να ελέγχει τα μηνύματά του ή την κατάσταση του blog του, αν διαθέτει. Θα ήταν πολύ ενδιαφέρουσα η συντονισμένη δημιουργία μίας ηλεκτρονικής ορθόδοξης κοινότητας, στην οποία θα είναι μέλη πολλοί πνευματικοί ποιμένες και οι οποίοι θα μπορούν να αλληλοσυμπληρώνουν ο ένας τον άλλο. Υπάρχουν πολλές αλλά μεμονωμένες προσπάθειες, κυρίως από το χώρο των λαϊκών μελών της Εκκλησίας, οι οποίοι έχουν δημιουργήσει τέτοιες κοινότητες. Οι ιστοχώροι των Μητροπόλεων συνήθως δεν έχουν την αμεσότητα που αναζητά ένας ανήσυχος, σύγχρονος άνθρωπος. Οι περισσότερες έχουν παραμείνει στην κλασική, πρώτη μορφή του διαδικτύου, των στατικών σελίδων με τα πολλά και μεγάλα κατά κανόνα κείμενα. Όμως, όπως διαπιστώνουν οι ειδικοί του χώρου, το διαδίκτυο έχει πλέον αλλάξει, είμαστε ήδη σε μία νέα φάση του, τη φάση της αθρόας συμμετοχής όλων. Είμαστε, λοιπόν, στη φάση που η συμβουλευτική ποιμαντική μέσω του διαδικτύου μπορεί να ανθήσει. Η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Ελλάδος θα μπορούσε να είναι εκείνη η οποία θα δημιουργήσει μία ενεργή κοινότητα για τον Ελλαδικό χώρο, κάτι που και κάποιες άλλες Εκκλησίες, ειδικά εκεί όπου το διαδίκτυο είναι πιο διαδεδομένο, έχουν αρχίσει να δημιουργούν, αν και υπολείπονται ακόμη από το ιδανικό.

Ο σύγχρονος ιερέας, ειδικά ο νεότερος στην ηλικία, πρέπει να σπεύσει να αποκτήσει δεξιότητες στην ηλεκτρονική επικοινωνία. Πρέπει να δημιουργήσει το ηλεκτρονικό του ταχυδρομείο και να το κάνει όσο πιο γνωστό μπορεί. Ποτέ κανείς δεν γνωρίζει ποια ψυχή θα πάρει το θάρρος να στείλει ένα ανώνυμο, ίσως, μήνυμα ζητώντας μία συμβουλή, ζητώντας καθοδήγηση. Μέσα από τη διαδικασία αυτής της επικοινωνίας θα λειάνει τις γωνιές της ψυχής του ανθρώπου και θα προσπαθήσει να τον οδηγήσει, βήμα-βήμα, προς έναν ορθόδοξο ναό, προς έναν πνευματικό/εξομολόγο, τον ίδιο ή κάποιον άλλο ο οποίος βρίσκεται κοντά στον άνθρωπο αυτό. Μην ξεχνάμε ότι στο διαδίκτυο δεν ισχύουν οι χωρικές αποστάσεις και μπορεί ο άνθρωπος που συνομιλούμε να είναι πολύ μακριά μας.

Αυτή η διαδικασία δεν είναι ξένη προς την ορθόδοξη πρακτική. Από πολύ παλιά στην Εκκλησία δεν ήταν απαραίτητο να ταυτίζεται ο πνευματικός ο οποίος καθοδηγεί τον άνθρωπο προς τη μετάνοια και ο ιερέας εξομολόγος ο οποίος ακούει την εξαγόρευση και επιτελεί τη λύση των αμαρτιών. Είναι μία πρακτική που χρησιμοποιείται κατά περίπτωση σήμερα και στα μοναστήρια, αν και έχει εκλείψει κατά κανόνα από τον κόσμο.

Όσοι ιερείς μπορούν θα πρέπει να δημιουργήσουν το blog τους ή και την ιστοσελίδα της ενορίας τους, όχι ως μόδα, όχι για να δηλώνουν καυχόμενοι ότι έχουν κι εκείνοι ένα blog αλλά για να δημιουργήσουν άλλον ένα χώρο στον οποίο θα μπορέσουν να επεκτείνουν την συμβουλευτική ποιμαντική τους διακονία, δείχνοντας αφοσίωση και συνέπεια, στο βάθος χρόνου αλλά και στην ποιότητα, μακριά από προχειρότητες και εφήμερες υποσχέσεις και ενθουσιασμούς.

Όποιος από τους ιερείς μπει σε αυτή τη διαδικασία, γρήγορα θα διαπιστώσει πως δεν είναι όλα ρόδινα αλλά απαιτείται ιδιαίτερη προσπάθεια από αυτόν, για τους εξής λόγους:

1. Η ανωνυμία δίνει στον άνθρωπο εκτός από τη δυνατότητα να εκφράσει μύχια συναισθήματα και προβληματισμούς, τη δυνατότητα να διαφωνήσει, πολλές φορές σφοδρά και άκομψα. Μάλιστα στο διαδίκτυο υπάρχει μία πολύ ενεργή ομάδα «διανοούμενων», συνήθως ημιμαθών «βιβλιοφάγων», οι οποίοι περιδιαβαίνουν της ορθόδοξης ιστοσελίδες και blogs και επιχειρηματολογούν με τις θέσεις τους, τις περισσότερες φορές με πολύ προσοχή. Ένας ιερέας δεν είναι συνηθισμένος στον αντίλογο, αφού σπάνια υπάρχει τέτοιος στο πλαίσιο μίας ενοριακής κοινότητας. Θα πρέπει να είναι έτοιμος γι' αυτόν και θα πρέπει ό,τι γράφει να προλαβαίνει κατά το δυνατόν τα κακεντρεχή σχόλια. Θα πρέπει να διατυπώνει λόγο πατερικό, αυθεντικό, που δείχνει την καθαρότητα, την πληρότητα και την θεοπνευστία της Ορθόδοξης πίστης. Κάθε υπεκφυγή, κάθε αμέλεια θα στιγματιστεί από κάποιον. Το μέλημα του ιερέως θα πρέπει να είναι να συντελεί

στην διατήρηση της από αιώνες εδραιωμένης πίστης των ανθρώπων στην αυθεντία της Εκκλησίας και της Ορθόδοξης συμβουλευτικής, όχι γιατί δεν πρέπει να το κάνει αυτό εκτός του διαδικτύου αλλά γιατί ειδικά στο διαδίκτυο θα βρει ανθρώπους που θα ήθελαν πολύ να την αμφισβητήσουν και να προσελκύσουν κοινό για τις δικές τους απόψεις.

2. Ο ιερέας γρήγορα θα διαπιστώσει αυτά που είπαμε λίγο πριν για τη δυσκολία της επικοινωνίας που γίνεται μόνο γραπτώς, χωρίς τόνο φωνής, χωρίς γλώσσα του σώματος. Τόσο στην κατανόηση των άλλων όσο και στην δική του έκφραση. Πρέπει, λοιπόν, να εκφράζει τα νοήματα που θέλει με πολύ προσοχή, να είναι βέβαιος πως ό,τι εκφράζει επιδέχεται μόνο μία ερμηνεία, να είναι σύντομος και περιεκτικός αλλά και όσο το δυνατόν ταχύς στις απαντήσεις του. Η έλλειψη της προφορικής επικοινωνίας είναι μία μεγάλη δυσκολία που η πείρα του πνευματικού ποιμένου θα πρέπει να υποκαταστήσει.
3. Επίσης θα διαπιστώσει ότι δαπανά πολύ χρόνο, γιατί η γραπτή επικοινωνία κοστίζει περισσότερο, και θα πρέπει να ισορροπήσει τα λοιπά ιερατικά του καθήκοντα με αυτή του τη διακονία, την συμβουλευτική ποιμαντική μέσω του διαδικτύου. Σαφέστατα προηγούνται τα λειτουργικά του καθήκοντα και η ποιμαντική διακονία στο εξομολογητήριο αλλά και στα σπίτια και κάθε γωνιά της ενορίας του. Όμως, αξίζει όσοι διαθέτουν το τάλαντο από το Θεό να μπορούν να ποιμάνουν και με αυτό τον τρόπο να μην τον αμελήσουν, γιατί οι καιροί αλλάζουν και οι άνθρωποι πάντοτε θα αναζητούν τις λύσεις στα προβλήματα της ψυχής τους.

Για κάποιους από εμάς όλα αυτά τα λεγόμενα περί διαδικτύου, ηλεκτρονικών κοινοτήτων, μηνυμάτων, επικοινωνίας ίσως φαίνονται περίεργα, ίσως φαίνονται ότι ανήκουν σε έναν άλλο κόσμο, εκτός των τειχών της Εκκλησίας. Είναι όμως μία πραγματικότητα της εποχής που κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει. Ήδη οι πάντες οργανώνονται γύρω από το διαδίκτυο, οι άνθρωποι βρίσκουν φρούδες λύσεις, ελπίδες και απαντήσεις στα προβλήματά τους από κάθε λογής διανοούμενους, πνευματιστές, γκουρού, αιρετικούς, αθέους... Μπορεί η Εκκλησία ως σώμα αλλά και ο ποιμένας που θέτει και την ψυχή του υπέρ των προβάτων να αγνοήσει αυτή τη νέα κατάσταση που έχει διαμορφωθεί και συνεχίζει ραγδαία να διαμορφώνεται; Βλέποντας ψυχές προβληματισμένες ή δοκιμαζόμενες πρέπει να τις κατανοήσει και να σπεύσει να μπει στο δικό τους κόσμο, ώστε να μπορέσει να τις ανασύρει από αυτόν προς τον κόσμο της μετανοίας και της αιωνίου ζωής. Μήπως, τηρουμένων των αναλογιών, αυτό δεν έκανε και ο Σωτήρας μας Χριστός, σαρκούμενος και ερχόμενος στον κόσμο μας, ανεχόμενος τις δικές μας δυσκολίες και περιορισμούς της φύσης;